

Отношенията между Република България и Съединените американски щати в контекста на критиката към България за високи нива на корупция

ПВОД/СИТУАЦИЯ

Обща позиция на председателя на Сенатската комисия по външни отношения на Конгреса на САЩ Робърт Менендез, Демократическа партия, и ръководния член на Комисията Джеймс Риш, Републиканска партия.

ОБЕКТ

Реагиране и последващи действия на българското правителство на позицията, формулирана от двамата ръководни члена на Сенатската комисия по външни отношения, сенаторите Менендез и Риш.

КОНТЕКСТ

На 4 март 2021 година на страницата на Сенатската комисия по външно отношения е качена позиция/декларация, подписана от двама от ръководителите на Комисията със следния интернет адрес:

https://www.foreign.senate.gov/press/ranking/release/joint-statement-from-ranking-member-risch-and-chairman-menendez-on-us-bulgaria-bilateral-relationship?fbclid=IwAR2DIPjzZRgULweERCuXaVZveb6DR-71xb0ta-bd73c5vPyMBILWp_F9Cts.

Позицията е дадена с уводно подчертаване на значението на двустранните отношения, нещо, което не ни се случило, ако се изразява позиция към множество други страни, които не се смятат за близки партньори и съюзници, в рамките на НАТО.

Но позицията е силно критична и едва ли може да се открие подобна декларация в близкото и по-далечно минало, в този смисъл може да се смята

дори за уникална. Тя критикува България за политическа и институционална корупция като се позовава на доклада на Транспаренсу Интернешънъл за България и индекса на корупция за 2019, както и на доклад на Репортери без граници, също за 2019 година, за свободата на медиите, а и на доклад на Държавния департамент от 2020 година, в който се казва: „Корупцията в България е ендемична, особено в големите инфраструктурни проекти и енергетиката“, се казва за инвестиционния климат в България. И това не е всичко. "Широко разпространената корупция по високите нива, особено в обществените поръчки и еврофондовете продължава да бъде един от най-големите проблеми на българският инвестиционен климат", се казва още в доклада. В този доклад думата "корупция" се споменава общо 26 пъти.

(<https://www.state.gov/reports/2020-investment-climate-statements/bulgaria/>.)

Фокусът на позицията е в енергийните проекти, в които България участва и за които многократно е получавала предупреждения от САЩ. По-специално това големите инфраструктурни инициативи като Южен поток, който бе преустановен след започването си, а по-късно т. нар. Турски поток, с който Русия заобикаля Украйна и се стреми да изгради втори газопровод за снабдяване на Европа след Северен поток. Макар това да са стратегическите фокуси на позицията на Сенатската комисия, тя се разпростира в краткия си текст върху всички основни сфери на корупция като зависими от правителство и институции. Един втори повод за позицията са приближаващите избори на 4 април 20201 година.

Проблемът за т. нар. корупция не само е известен вътрешно и външно, но е централен

проблем за страната, тъй като в него са въввлечени, и стават така проблемни, основни институции на демокрацията като структури на съдебната власт, парламент, министерски съвет и негови структури и т.н. Към тях се добавят и медиите, за които се твърди, че са подвластни, нямат автономия, а предвид парламентарните избори следва да я имат.

Реакцията на управляващата партия ГЕРБ към тази позиция е меко казано несъответна, дори инфантилна и нелепа, от гледна точка на приетите норми на международна комуникация. Представители на ГЕРБ и политици, които участва на водещи места в изборителните листи изразиха убеждението си, че става дума за частно мнение на двама сенатори. Тъй като позицията е качена на страницата на Комисията, а и на Посолството на САЩ, така реакция е крайно неуместна. Макар и съвсем ясно да е прибързана и необмислена, никакви подобни условия не я оправдават, дори не я обясняват.

РИСКОВЕ

Тази позиция към България има рискови импликации в различни посоки и те са по-същественото в отношенията между двете страни.

Първо, става ясно, че България е наблюдавана не в перспективата на сърдечните отношения със САЩ, които премиерът и ГЕРБ внушават на публичността, а от гледна точка на най-драматичния си проблем, именно корупцията в институциите и криминализацията на държавата. Това е ясно видим риск по отношение на нивото на доверие, което САЩ, а оттам и НАТО, имат към българските институции. Това ниво е драматично ниско.

Второ, България и нейното управляващо мнозинство, става ясно сега, са имали значителен късмет с администрацията на Доналд Тръмп. Тръмп не е смятал страната за сериозен партньор по обичайните причини – малка, незначителна, бедна, без влияние и т.н. Но след смята на президентите картината се сменя, при това рязко и се разкрива действителното убеждение и интерпретация, която САЩ имат за България. Сега, предвид така

изказаната позиция, става също ясно, че САЩ са дълбоко разколебани в надеждността не само на една партия като ГЕРБ, но и на цялата държавност. До момента тези оценки са били прикривани, но сега излизат наяве.

Трето, става също ясно корупцията, която сама по себе си е болест, разяждане на институциите, какви отражения има върху членството на страната в НАТО. С две думи, ако САЩ и тяхната най-представителна Комисия по външни отношения имат тази оценка, то членството на България в НАТО е номинално, не е пълноценно в никакъв случай. България е половинчат член на отбранителния съюз. А това от своя страна подсказва, че сигурността на страната съвсем не е гарантирана в степента, в която документите, договорите, уставите и прочие казват.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

България следва да си признае в различните измерения на публичния живот, че не прости тривиалната вече дума корупция има място в политическия живот, а че завземането на държавата, провала на институциите, разяждането на политическо и институционално ниво има ендемичен характер. Криминализацията на държавата, която даде повод на Мозес Наим да нарече България държава-мафия още през 2014 година, е първостепенният дефект на българската политическа общност. Всичко останало е следствие.

Но как става това, как се отваря процес на вътрешно пречистване на институционалната система, не е известно. Друг път освен нов тип представителство демократичният свят не измислил.